

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

NALBANT VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no. 59914/16)

KARAR

Madde 6 § 1 (medeni hukuk) • Mahkemeye erişim • Başvuranların temyiz kanun yolundan vazgeçmesine yol açan, ticari davalarda mahkeme harçlarının aşırı yüksek olması • Yerel mahkemelerin, başvuranların şirketinin kendine özgü finansal koşullarını ve harç muafiyeti taleplerini değerlendirememesi • Çıkarlar arasında adil bir denge sağlanamaması

STRAZBURG

3 Mayıs 2022

Kesinleşme Tarihi
5 Eylül 2022

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2022. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Nalbant ve Diğerleri / Türkiye davasında,

Başkan

Jon Fridrik Kjølbro,

Hâkimler

Carlo Ranzoni,

Egidijus Kūris,

Branko Lubarda,

Gilberto Felici,

Saadet Yüksel,

Diana Sârcu

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith’in katılımıyla Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

İlgili bilgilerin ekli listede yer aldığı beş Türk vatandaşı ve üç tüzel kişiliğin (“başvuranlar”) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme’nin (“Sözleşme”) 34. maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine yapmış oldukları başvuruyu (no. 59914/16);

başvurunun Türk Hükümetine (“Hükümet”) bildirilmesi kararını;

Başvuranların temsilcilerinin, yazılı yargılamalarda Türkçe kullanmalarına izin verilmesi kararını ve

taraflarca sunulan görüşleri dikkate alarak

29 Mart 2022 tarihinde yapılan kapalı müzakerelerin ardından,

Aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Dava, mahkeme harçlarının aşırı yüksek olması nedeniyle başvuranların mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiası ile ilgilidir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

2. Başvuranlar, Mahkeme önünde İstanbul Barosuna bağlı Avukat B. Giritligil Gökçen tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet ise kendi görevlisi olan Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkğül tarafından temsil edilmiştir.

4. Dava konusu olaylar, taraflarca ileri sürüldüğü şekliyle, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

A. Başvuranlar hakkındaki icra takibi

5. Türkiye’de kayıtlı bir şirket olan ORA A.Ş. Türkiye’de bir kamu bankası olan Ziraat Bankası ile ticari bir alışveriş merkezinin finanse edilmesi için 1 Kasım 2010 tarihinde 270.000.000 avro tutarında bir kredi sözleşmesi imzalamıştır. Başvuranlar, krediyi müşterek ve müteselsil sorumluluk temelinde kefil olarak imzalamışlardır.

6. Ziraat Bankası (“banka”) 16 Mart 2012 tarihinde ORA A.Ş.’ye 7 gün içinde ödenmek üzere 266.969.788 avro tutarındaki kredi için noter aracılığıyla ihtarname göndermiştir.

7. Banka 28 Mart 2012 tarihinde başvuranların tüm varlıklarına ihtiyati tedbir kararı koydurmak için İstanbul Ticaret Mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme aynı gün içinde talebi kabul etmiştir.

8. Banka, 4 Nisan 2012 tarihinde icra dairesi aracılığıyla başvuranlara yüksek tutardaki ödenmemiş ana kredinin üzerine faiz eklenmiş şekilde 649.183.468,82 Türk lirası tutarında (273.536.202,26 avro) ödeme emri göndermiştir.

9. Başvuranlar, ödeme emrine itiraz etmişlerdir ve böylece icra takibi otomatik olarak durmuştur. Bunun üzerine Banka, İstanbul Ticaret

Mahkemesi önünde dava açmış ve ilgili mahkemeden, başvuranların itirazını kaldırmasını ve başvuranların gecikme faizi ödemelerine ve ödeme emrine itiraz etmelerinin cezası olarak borcun yaklaşık %40'ı kadar olan tutarı ödemelerine karar vermesini talep etmiştir. Banka bu yargılamalarda karar ve ilam harcı ödemekten muaf tutulmuştur.

10. İstanbul Ticaret Mahkemesi, 24 Aralık 2013 tarihinde, bankanın talebini kabul etmiş ve başvuranların 648.969.988 Türk lirası (yaklaşık 227.612.978 avro) ve faiz ile ödeme emrine itiraz etmelerinin cezası olarak borcun %40'ına tekabül eden 260.759.277,88 Türk Lirası tazminatı ödemelerine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, başvuranların, kabul edilen alacak değerinin yüzdesi olarak hesaplanan mahkeme harcı için 44.531.165 Türk lirası (yaklaşık 15.679.987 avro) ödemelerine karar vermiştir.

11. Belirtilmeyen bir tarihte başvuranlar, 24 Aralık 2013 tarihli karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuşlar ve temyiz başvurusu ile birlikte ilgili mahkemeye dörtte biri ödenmesi gereken karar ve ilam harcını ödemekten muaf olmayı talep etmişlerdir. Bu bağlamda, gerçek kişiler olan başvuranlar, bankanın talebi üzerine varlıklarına ihtiyati tedbir kararı konulduğunu ve mahkeme harçlarını hiçbir koşulda karşılamaya yetmeyen aylık emeklilik maaşları haricinde gelirlerinin olmadığını öne sürmüşlerdir. Başvuranlar sosyal güvenlik ödemelerinin birer kopyasını mahkemeye ibraz etmişlerdir. Başvuran şirketler ise, mal varlıklarına konulan tedbir kararı nedeniyle mali kaynaklarına erişemediklerini ileri sürmüşlerdir. Mahkeme'nin *Kreuz / Polonya* (no. 28249/95, AİHM 2001-VI) kararındaki tespitlerine istinaden, başvuranlar, söz konusu harçları ödemek zorunda olmalarının temyiz hakkının özüne zarar vereceğini belirtmişlerdir.

12. Yargıtay, 27 Mayıs 2014 tarihinde, başvuranların adli yardım talebini reddetmiştir. Bu bağlamda, ek bir gerekçe belirtmeksizin, gerçek kişiler olan başvuranların mali durumlarına ilişkin belgelerin ikna edici olmadığına karar vermiştir. Yargıtay, başvuran şirketler ile ilgili olarak, bu şirketlerin ticari tüzel kişilikler olması nedeniyle mahkeme harçlarından muafiyet şeklinde bir

adli yardım sağlanamayacağına ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesi uyarınca yalnızca kâr amacı gütmeyen tüzel kişilik olan dernek ve vakıfların bu tür bir adli yardımdan faydalanabileceğine karar vermiştir.

13. Başvuranlar, bu karara karşı karar düzeltme talebinde bulunmuşlar ve nisbi harçların ödenmesi koşulunun, özellikle bankanın başvuranlar aleyhinde dava aaraken yargılama giderlerini ödemekten muaf olması nedeniyle silahların eşitliği ilkesiyle bağdaşmadığını ileri srmuşlardır. Başvuranlar, alternatif olarak, mahkeme giderlerinin makul bir tutara indirilmesini talep etmiş ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun, davalı tarafın nisbi harçları ödemekten muaf tutulması hâlinde davacı tarafın yalnızca maktu harçları ödemesi gerektiğini belirleyen kararını (karar no. E.2010/10-550, K 2010/561) sunmuşlardır.

14. Yargıtay, 18 Aralık 2014 tarihinde başvuranların karar düzeltme talebini reddetmiştir. Yargıtay 27 Mayıs 2014 tarihli kararda belirtilen gerekçeleri yineleyerek gerçek kişiler olan başvuranların adli yardım başvuruları ile ilgili destekleyici belgelerinin hem ikna edici hem de orijinal belgeler olmadıklarına karar vermiştir. Bu kararın ardından başvuranlar adli yardım sağlanması ile ilgili başarısız bir girişimde daha bulunmuşlardır. Başvuranların mahkeme harçlarını deyememelerinden dolayı temyiz başvuruları hiç yapılmamış sayılmıştır. İstanbul Ticaret Mahkemesinin 24 Aralık 2013 tarihli kararı, 24 Aralık 2015 tarihinde kesinleşmiştir.

15. Başvuranlar, belirtilmeyen bir tarihte, *diğerlerinin yanı sıra*, mahkeme harçlarının aşırı yüksek olması nedeniyle mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğinden şikâyetçi olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

16. Anayasa Mahkemesi, 10 Mayıs 2016 tarihinde, dava değeri göz önünde bulundurulduğunda başvuranlardan talep edilen mahkeme harçlarının aşırı olmadığına ve dolayısıyla mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar vererek başvuranların şikâyetini reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi ayrıca nisbi harçların ödenmesi ile ilgili yasal hükmün yeterince

öngörülebilir olduğunu kaydetmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuran şirketler ile ilgili olarak öncelikle ticari tüzelkişiliklerin adli yardımdan faydalanabileceğine dair ulusal hukukta yasal bir dayanak olmadığına ve ikinci olarak tüzel kişiliklere adli yardım sağlanmasına dair Avrupa Konseyi üye devletlerinin arasında fikir birliği olmadığına karar vermiştir. İkinci konu ile ilgili olarak *Granos Organicos Nacionales S.A. / Almanya* (no. 19508/07, § 53, 22 Mart 2012) kararına atıfta bulunmuştur.

B. ORA A.Ş. ve Ağaçkakan İnşaat Turizm San. ve Ticaret A.Ş. Aleyhindeki İflas Erteleme Yargılamaları

17. Bu sırada, ORA A.Ş. 5 Temmuz 2012 tarihinde borçlarını yapılandırmak ve iflası önlemek amacıyla İstanbul Ticaret Mahkemesine iflas erteleme için başvuruda bulunmuştur. Mahkeme 17 Eylül 2013 tarihinde başvuruyu reddetmiş ve işletmenin kurtarılamayacağı ve Ziraat Bankası ile yeniden yapılandırma planının gerçekçi olmadığı gerekçeleriyle şirketin iflasına karar vermiştir. Bu karar temyizde bozulmuş ve yeniden incelenmesi için geri gönderilmiştir. İstanbul Ticaret Mahkemesi, 2 Şubat 2018 tarihinde, bir kez daha başvuruyu reddetmiştir ve esasen Ziraat Bankası ile önceden anlaşmaya varılan yapılandırma planının artık geçerli olmaması nedeniyle şirketin iflasına karar vermiştir.

18. Başvuran şirketlerden biri olan Ağaçkakan İnşaat Turizm San. ve Ticaret A.Ş. (“Ağaçkakan İnşaat”) iflası önlemek amacıyla, belirtilmeyen bir tarihte, İstanbul Ticaret Mahkemesine iflasın ertelenmesi için başvuruda bulunmuştur. Mahkeme, şirketin borçlarını ödeyememe durumunun ORA’nın kredi sözleşmesini müşterek kefil olarak imzalamasından kaynakladığını ve özellikle de Ziraat Bankasına olan borçların yapılandırılması ile ORA tarafından başlatılan iflas erteleme yargılamalarının şirketin mali durumu ile ilgili olarak belirleyici olacağını kaydederek söz konusu talebi 19 Temmuz 2013 tarihinde kabul etmiştir. Mahkeme ayrıca,

başvuran şirketin varlıklarına ihtiyati tedbir konulduğunu kaydetmiştir. İstanbul Ticaret Mahkemesi diğer tedbirlerin yanı sıra, Ağağkakan İnşaat'ın iflas ertelemeden yararlanmasını sağlamış; hâlihazırda şirketin varlıklarına konulan ihtiyati tedbir kararının devam etmesine, buna karşılık şirket aleyhindeki alacak taleplerine ilişkin herhangi ek bir ihtiyati tedbir kararı konulmamasına karar vermiştir.

II. İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE VE UYGULAMA

A. Mahkeme harçları

19. Türkiye'deki hukuk yargılamalarında davacılar mahkemeye dava dilekçesini sunarken mahkeme harçlarının bir kısmını ödemekle yükümlüdürler. Dava ilerledikçe, mahkeme harçlarını ödemekten muaf tutulmadığı sürece her iki taraf da, temyiz başvurusunda bulunduğu sırada mahkeme harçlarını ödemekle yükümlüdür. Mahkeme harçlarını ödemesi gereken bir tarafın ilgili süre sınırı içinde ödemeyi yapmaması ve mahkeme tarafından herhangi bir muafiyet uygulanmaması hâlinde ilgili yargılamalar hiç başlatılmamış olarak değerlendirilir.

20. Davanın niteliğine bağlı olarak karar ve ilam harcı maktu olabilir veya nisbi,talep edilen miktarın belirli bir yüzdesi (ilgili tarihte % 68,31) olarak hesaplanabilir. Her iki durumda da hesaplanan harçların dörtte biri temyize başvuran tarafından önden ödenmelidir. Tarafların ödediği mahkeme harçları dava sonucuna bağlı olarak nihayetinde davayı kaybeden tarafça geri ödenecektir. Ek olarak, mahkeme harçlarının talep edilen miktarın belirli bir yüzdesi olarak hesaplandığı nisbi harç durumunda ödenmesi gereken mahkeme harcının üst sınırı yoktur. Talebin tamamen reddedilmesi durumu bu kuralın bir istisnasıdır. Böyle bir durumda ödenecek harç maktu harç olarak hesaplanır ve davacının fazla ödediği harçların tamamı kendisine geri ödenir.

21. Yasal hükümler nedeniyle mahkeme giderlerinden muaf tutulan davacılara ilişkin kategoriler bulunmaktadır. Muaf tutulan davacı kategorileri arasında, 4603 sayılı Kanun kapsamında bankacılık yeniden yapılandırma ve iyileştirme süreçlerine tabi olan ve ödemesi geciken ticari kredileri tahsil etmek için dava açtıkları mahkeme harcı ödeme zorunluluğundan tamamen muaf tutulan bazı bankalar bulunmaktadır.

22. Mahkeme harçlarını ödemekten muaf olmayı kapsayan adli yardım başvurusu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili maddelerine tabidir. Genel bir kural olarak adli yardım, yalnızca mahkeme harçlarını ödeme zorunluluğunun ertelenmesini ifade eder. Adli yardım sağlanan tarafın davayı kaybetmesi hâlinde, yargılamaların sonunda davayı kaybeden tarafın mahkeme harçlarını ödemesi gerekmektedir. Ancak, mahkemenin bu harçların, kaybeden tarafa ciddi bir mali zorluk yaşatacağına karar vermesi hâlinde mahkeme, harçların kısmen veya tamamen ödenmemesine karar verebilir.

23. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesi uyarınca ilk bakışta açıkça dayanaktan yoksun olarak görülmeyen iddialarda ve adli yardım talebinde bulunan tarafın ciddi bir finansal yük altına girmeden yargılama masraflarını ve giderlerini kısmen veya tamamen ödeyecek durumda olmaması hâlinde adli yardım talebi sağlanabilir. Aynı madde, ticari olmayan tüzel kişilikler için benzer koşullar içeriyor olsa da ticari tüzel kişiliklerin adli yardım için uygunluğuna dair herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Son olarak, adli yardım talep eden tarafın yargılama masraflarını ödeyemeyeceğine dair ilgili belgeleri ibraz etmesi gerekmektedir (Madde 336 § 2).

B. Başvuranlar tarafından ibraz edilen Yargıtay içtihatları

24. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 3 Kasım 2010 tarihli bir kararına göre (E.2010/10-550 K. 2010/561), davalı tarafın mahkeme harçlarını

ödemekten muaf olduğu durumlarda, ihtilaf türü nisbi harca tabi tutulabilecek olmasına rağmen taraflardan tahsil edilen mahkeme harçları maktu harcı aşmamalıdır. Bu durum, davacının davasının kabul edilmesi hâlinde davalı taraftan hiçbir harcın tahsil edilememesi ve dava açıldığı sırada davacı taraftan tahsil edilen harçların her hâlükârda geri ödenmesinin gerekli olmasından kaynaklanmaktadır. Aksi durumda, yani davacının davayı kaybetmesi hâlinde ise, yansıtılan harçlar maktu harç tutarını aşamayacaktır.

Yukarıda yer alan istisna yalnızca mahkeme harçlarının hesaplanması ile ilgilidir ve davayı kaybeden tarafça karşılanan yasal temsil masraflarına uygulanmaz.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. HÜKÜMET TARAFINDAN SUNULAN İLK İTİRAZ

25. Hükümet, 17 Nisan 2019 tarihli görüşünde, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 34 § 1 maddesi uyarınca başvuruların görüşlerinin, Mahkemenin resmi dillerinden birinde sunulmadığını ve dava dosyasında başvurana Mahkeme önündeki yargılamalarda Türkçe kullanma izninin verildiğine dair hiçbir belgenin yer almadığını öne sürmüştür. Hükümet, Mahkeme'yi başvuruların görüş ve adil tazmin taleplerini dikkate almamaya davet etmiştir.

26. Mahkeme, 17 Ocak 2019 tarihli yazıyla başvuruların, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 34 § 3 maddesi uyarınca, Bölüm Başkanının başvuruların Mahkeme önündeki yazılı yargılamalarda Türkçe kullanmalarına izin vermeye karar verdiği konusunda bilgilendirildiklerini kaydetmektedir. Mahkeme, davalı Hükümetin benzer itirazlarını hâlihazırda incelediğini ve reddettiğini de kaydetmektedir (bk., örneğin, *Şakir Kaçmaz / Türkiye*, no. 8077/08, § 62, 10 Kasım 2015).

II. SÖZLEŞME’NİN 6 § 1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

27. Başvuranlar, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi kapsamında, 24 Aralık 2013 tarihli karara karşı temyiz başvuruları için ödemeleri gereken mahkeme harçlarını ödememeleri nedeniyle mahkemeye erişim hakkından mahrum bırakıldıklarından şikâyet etmişlerdir. Sözleşme’nin 6 § 1 maddesinin ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlölükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan, ... bir mahkeme tarafından, adil bir şekilde ... görölmesini isteme hakkına sahiptir ...”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

28. Mahkeme, bu şikâyetin, açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve Sözleşme’nin 35. maddesinde sıralanan gerekçeler kapsamında kabul edilemez olarak ilan edilemeyeceğini kaydetmektedir. Dolayısıyla, bu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların Beyanları

29. Mahkemenin içtihadına atıfta bulunan Hükümet, öncelikle tazminat talepleri veya temyiz ile bağlantılı olarak hukuk mahkemelerine harç ödeme gerekliliğinin, tek başına (*per se*), Sözleşme’nin 6 § 1. maddesine aykırı olmadığını kaydetmiştir. Hükümet ayrıca, Sözleşme’nin anlamı dâhilinde erişilebilirlik ve öngörülebilirlik kriterlerini karşılayan, mahkeme harçlarını ödeme gerekliliği ve hesaplama yönteminin kanuni bir dayanağı olduğunu kaydetmiştir. Hükümet, mahkeme harçlarının yansıtılmasının yargı sisteminin finanse edilmesine katkı sağlamak ve davacıların açıkça dayanaktan yoksun başvurular yapmasını engellemek üzere meşru bir amaca

hizmet ettiğini ileri sürmüştür. Hükümet ayrıca, başvuranların iddialarının ilk derece mahkemesi tarafından esas yönünden incelendiğini ve bu noktada hiçbir engel ile karşılaşmadıklarından dolayı başvuranların mahkemeye erişim sağladıklarını belirtmiştir. Dolayısıyla Hükümet, davanın başvuranların mahkemeye erişim haklarından ziyade temyizde bulunamamaları ile ilgili olduğu görüşündedir.

30. Hükümet ayrıca, başvuranların tamamının krediyi müşterek ve müteselsil kefil olarak imzaladıklarını dolayısıyla dava riskini ve ihtilaf durumunda ilgili mahkeme harçlarının yansıtılmasını kabul ettiklerini belirtmiştir. Bu durum, özellikle de ticari faaliyetleri nedeniyle hem riskleri değerlendirebilen hem de basiretli davranması gereken başvuran şirketler için geçerlidir. Hükümetin görüşüne göre, başvuranların mali durumu ana krediyi müşterek ve müteselsilen ödemeye yetecek kadar iyi olduğundan dolayı kredinin yalnızca belirli bir miktarına tekabül eden temyiz harçlarını ödeyebilecekleri evleviyetle (*a fortiori*) kabul edilmelidir. Hükümet, temyiz harçlarının ödenmesi gereken zamanda, başvuran şirket olan Ağaçkakan İnşaat'ın iflası erteleme kararı alması üzerine varlıklarına hiçbir kısıtlama konulmadığına işaret etmiştir (bk. yukarıdaki 18 paragraf). Bu bağlamda Hükümet, Yargıtayın temyiz incelemesini gerçekleştirebilmesi için başvuranlardan yalnızca birinin -veya toplu olarak tüm başvuranların- söz konusu harcı ödemesinin yeterli olacağını eklemiştir. Hükümet, başvuranların ve bankanın, başvuranların mahkeme harçlarını ödeyebildiği diğer başka ihtilaflara da taraf olduklarını öne sürmüştür.

Son olarak, *Granos Organicos Nacionales S.A.* (yukarıda anılan, § 79) kararına atıfta bulunan Hükümet, ticari tüzel kişiliklere adli yardım sağlanması ile ilgili hiçbir hükmün iç hukukta yer almamasının kendi içinde Sözleşme'nin 6 § 1. maddesi kapsamında adil yargılanma koşullarına aykırı olmadığını belirtmiştir.

31. Başvuranlar cevaben mahkeme harçlarının aşırı olduğunu ve mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğini beyan etmişlerdir. Başvuranlar,

aleyhlerinde açılan davanın değerinin yanı sıra mahkeme harçlarının ve yargılamaların sonucunda ilk derece mahkemeleri tarafından kendilerine uygulanan yaptırımların aşırılığı sebebiyle anlaşmazlıkları açısından temyiz yolunun oldukça önemli olduğunu vurgulamışlardır. Başvuranlar Hükümetin, mahkeme harçları miktarının meşru amaçlara hizmet ettiği yönündeki görüşüne karşı çıkmışlardır. Temyiz başvurusunda bulunmak için gereken mahkeme harçlarının neredeyse 4 milyon avro tuttuğunu göz önünde bulundurarak, böylesine yüksek bir meblağın söz konusu yargılamaların masrafını karşılamak için makul ve gerekli görülemeyeceğini belirtmişlerdir. Hükümetin -başvuranların krediyi müşterek şekilde imzalamaya karar verdiklerinde yargılama giderlerini öngörmüş olmaları gerektiği hususundaki görüşüne istinaden başvuranlar, yerel mahkemelerin harçlardan muaf tutulma taleplerini reddederken söz konusu gerekçeleri ortaya koymadıklarını beyan etmişlerdir. Aynı gerekçeyle başvuranlar, Hükümetin başvuran şirket Ağaçkakan İnşaat'ın iflasın ertelenmesi imkânından yararlanması sebebiyle mahkeme harçlarını tek başına karşılayabileceği önerisine karşı çıkmışlardır. Başvuranlar, yerel mahkemelerin, mahkeme harçlarından muaf edilme taleplerini bireysel finansal durumlarını incelemeksizin umursamaz bir tavır içinde reddettiğini kaydetmişlerdir. Başvuranlar, mal varlıklarının ihtiyati tedbir kapsamında bulunması sebebiyle kendilerinin mahkeme harçlarını ödeyemeyecekleri açık olmasına ve mahkemelerin söz konusu durumu Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi üzerinden doğrulamak adına her türlü imkâna sahip olmalarına rağmen mahkemelerin muafiyet taleplerini ret kararlarına ilişkin ikna edici gerekçeler sunmadıklarını beyan etmişlerdir. Son olarak, başvuranlar iç hukukta muafiyet taleplerine ilişkin destekleyici belgelerin asıllarını sunmaları için bir yükümlülüklerinin bulunmadığını ileri sürmüşlerdir.

2. Mahkemenin değerlendirmesi

(a) Genel İlkeler

32. Mahkeme, mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını ve birtakım sınırlamalara maruz kalabileceğini; mahkemeye erişim hakkı, doğası gereği Devlet tarafından toplumun ve bireylerin ihtiyaçları ve kaynaklarına göre yer ve zaman açısından değişebilen düzenlemelerin yapılmasını gerektirdiğinden bu kısıtlamalara izin verildiğini yineler. Uygulanan sınırlamalar, söz konusu hakkın özünü bozacak bir biçimde veya kapsamda bireyin mahkemeye erişimini kısıtlamamalıdır. İlaven, bir sınırlama meşru bir amaca hizmet etmediği ve kullanılan araçlar ile ulaşmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi olmadığı sürece Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ile bağdaşmayacaktır (bk. *Pasquini / San Marino*, no. 50956/16, § 156, 2 Mayıs 2019).

33. Mahkeme ayrıca, temyiz usulünün bulunduğu durumlarda, Sözleşmeciler Devletlerin yetki alanlarında bulunan gerçek ve tüzel kişilerin temyiz mahkemeleri nezdinde, ilk derece mahkemelerinde sağlandığı gibi 6. madde kapsamındaki aynı temel güvencelerden yararlanmasını sağlamaları gerektiğini yineler (bk. *inter alia*, *Paykar Yev Haghtanak Ltd / Ermenistan*, no. 21638/03, § 45, 20 Aralık 2007).

34. Mahkeme, hukuk mahkemelerine bir talepte bulunulduğunda harç ödenmesi şartının mahkemeye erişim hakkının özüne dokunulmaması ve uygulanan tedbirlerin 6. madde ışığında izlenen hedeflerle orantılı olması koşuluyla Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ile kendi başına (*per se*) bağdaşmayan bir sınırlama olarak değerlendirilemeyeceğini tekrar eder. Bu bağlamda Mahkeme, başvuranın mahkeme harçlarını ödeme gücü ve harçların uygulandığı dönemde yargılamanın hangi aşamada olduğu gibi durumların mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken dikkate alındığını kaydetmiştir (bk. diğer kararlar arasında, *Kreuz / Polonya*, no. 28249/95, §§ 52 ve devamındaki paragraflar, AİHM 2001-VI).

35. Mahkeme bu bağlamda, talebin başarı şansı ile tamamen bağlantısız sadece finansal nitelikli sınırlamaların adaletin yerine gelmesi açısından özellikle sıkı bir incelemeye alınması gerektiğine karar vermiştir (bk. *Podbielski ve PPU Polpure / Polonya*, no. 39199/98, § 65, 26 Temmuz 2005; *FC Mretebi / Gürcistan*, no. 38736/04, § 47, 31 Temmuz 2007; ve *Paykar Yev Haghtanak Ltd*, yukarıda anılan, § 45).

36. Bununla birlikte Mahkeme, yüksek mahkeme harçlarının başvuranın finansal durumuna dayanarak gerekçelendirilmediği ve söz konusu miktarın yasal yüzdesine dayanarak hesaplandığı durumlarda bu harçların aşırı olduğunu ve mahkemeye erişim hakkının özüne yönelik bir müdahalenin mevcut olduğunu değerlendirmiştir (bk. *Weissman ve Diğerleri / Romanya*, no. 63945/00, §§ 39-42, AİHM 2006-VII (alıntılar), ve *Laçi / Arnavutluk*, no. 28142/17, § 52, 19 Ekim 2021).

37. Mahkeme ayrıca, tüzel kişilere adli yardım verilmesi hususunda Sözleşme'ye Taraf Devletler arasında bir görüş birliği hatta sağlam bir eğilim bulunmamasına rağmen, Mahkeme'nin gerçek ve tüzel kişiler arasında bir ayırım yapmadan mahkemeye erişim hakkına ilişkin aynı ilkeleri uyguladığını kaydeder (bk. örneğin, söz konusu ilkelerin tüzel kişilere uygulanmasına ilişkin, *Teltronic-CATV / Polonya*, no. 48140/99, §§ 45-49, 10 Ocak 2006; *FC Mretebi*, yukarıda anılan, §§ 39-41; *Agromodel OOD ve Mironov / Bulgaristan*, no. 68334/01, §§ 34-37, 24 Ekim 2009; ve, *mutatis mutandis*, *Sace Elektrik Ticaret ve Sanayi A.Ş. / Türkiye*, no. 20577/05, § 28, 22 Ekim 2013).

38. Mahkeme yabancı bir şirketin Alman mahkemelerinde iki Alman şirketine karşı talepleri ile ilgili mahkeme harçlarından muafiyet ve ücretsiz avukat yardımı taleplerinin reddine ilişkin *Granos Organicos Nacionales S.A* (yukarıda anılan) kararında, ihlal bulmamasının sebebinin başvuranın tüzel kişi olmasından değil, yerel mahkemelerce ortaya konan ilgili gerekçelerden yani iç hukukta yabancı tüzel kişilere adli yardım verileceğine dair bir hüküm bulunmamasından ve bu durumun mütekabiliyet ilkesi nedeniyle haklı

görülmesinden kaynaklandığını tekrar eder (aynı yerde, §§ 48-50). Buna ek olarak Mahkeme, başvuranın Alman yasalarında öngörülen, gerçek ve tüzel kişilere açık olan mahkeme harçlarından geçici olarak muafiyet talebi imkânından yararlanmadığını kaydetmiştir (aynı yerde, § 51). Tüzel kişilere adli yardım verilmesi hususunda Sözleşme'ye Taraf Devletler arasında bir görüş birliği hatta sağlam bir eğilim bulunmamasını dikkate alarak Mahkeme, başvuran şirketin Alman mahkemelerine erişim hakkının kısıtlanmasının davaya özgü koşullar ışığında orantısız olmadığına karar vermiştir.

39. Dolayısıyla Mahkeme'nin içtihadından anlaşıldığı üzere, Mahkeme hiçbir zaman ticari tüzel kişileri aşırı mahkeme harçları bakımından 6 § 1 maddedeki güvencelerin kapsamı dışında bırakmamıştır. Bireysel başvurulara konu davalarda ilgili yönetmelik veya ihtilaf konusu uygulamayı kavram olarak incelemek Mahkeme'nin görevi değildir. Mahkeme aksine, nezdinde açılan davalarda dile getirilen hususları genel bağlamdan olabildiğince uzaklaşmadan incelemekle yetinmelidir (bk. *mutatis mutandis*, *Nejdet Şahin ve Perihan Şahin / Türkiye* [BD], no. 13279/05, § 69, 20 Ekim 2011).

40. Bu bağlamda Mahkeme, mahkeme harç sistemini, alacak miktarı ile mahkeme harçları arasında bir bağ kuracak şekilde düzenlemenin Devletin takdir yetkisine girdiğini kabul etmiştir. Bununla birlikte, bu sistem taraflardan birinin mahkeme harçlarını ödemekten tamamen veya kısmen muafiyet veya mahkeme harçlarında indirim imkanından yararlanabilmesi için yeterince esnek olmalıdır (bk. *Urbanek / Avusturya*, no. 35123/05, §§ 60-65, 9 Aralık 2010, ve, daha yakın tarihli, *Chorbadzhiyski ve Krasteva / Bulgaristan*), no. 54991/10, § 64, 2 Nisan 2020).

(b) Yukarıda belirtilen ilkelerin somut davaya uygulanması

41. Mahkeme öncelikle söz konusu yargılamaların ticari bir alışveriş merkezinin finanse edilmesine dair bir borca ilişkin özel sıfatlarıyla hareket eden taraflardan oluşan ticari bir niteliği olduğunu not eder. Yakın zamanda

Mahkeme, mahkemeye erişimin güvencelerinin Devleti ilgilendiren uyuşmazlıklarda olduğu gibi özel uyuşmazlıklarda da eşit güçte geçerli olduğuna hükmetmiştir. Zira her iki tarz yargılamada da taraflardan biri, yargılamanın masrafları biçiminde mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlal ile sonuçlanabilen orantısız bir finansal yük taşımaya zorlanabilmektedir (bk. *Čolić / Hırvatistan*, no. 49083/18, § 53, 18 Kasım 2021, anılan diğer kararlar). Bununla beraber Mahkeme, başvuranın mahkemeye erişim hakkının orantılılığını değerlendirirken anlaşmazlığın doğasını diğerlerinin yanında tek bir unsur olarak dikkate almaktadır (aynı yerde).

42. Bu durumda Mahkeme, başvuranların nisbi mahkeme harçlarını ödeyememeleri sebebiyle Yargıtay'a temyiz başvurularından vazgeçmek zorunda kaldıklarını kaydeder. Başvuranların temyiz başvurusunda bulunurken ödemeleri gereken tutar toplamda mahkeme harçlarının dörtte birine denk gelecek şekilde yaklaşık olarak 11.132.791 TL (ilgili dönemde yaklaşık 4 milyon avro) olarak hesaplanmıştır. Miktarlar göz önüne alındığında, Mahkeme söz konusu harçların aşırı olduğu görüşündedir. Mahkeme ayrıca, iç hukukta mahkeme harçlarının hesaplanmasında esnekliğe ilişkin herhangi bir hüküm bulunmadığını ve söz konusu harçların azami miktarlarla sınırlandırılmadığını gözlemlemektedir (karşılaştıran, *Stankov / Bulgaristan*, no. 68490/01, § 64, 12 Temmuz 2007; *Agromodel OOD ve Mironov*, yukarıda anılan, § 47 ve *Urbanek*, yukarıda anılan, §§ 64-65).

43. İlaveten Mahkeme, anlaşmazlığın gerçekleştiği dönemde iflasın ertelenmesi imkânından faydalanan başvuran şirket Ağaçkakan İnşaat haricinde tüm başvuranların mal varlıklarının ihtiyati tedbir kararı kapsamında olduğunu, dolayısıyla başvuranların harçları ödeyebilmek için mali kaynaklarının bulunmadığını kaydeder. İflasın ertelenmesini talep ettiği göz önünde bulundurulursa, başvuran şirket Ağaçkakan İnşaat'ın finansal durumu açıkça belirsizdir, bu sebeple Mahkeme'nin başvuran şirketin de mahkeme harçlarını karşılayacak likiditeden yoksun olduğunu

değerlendirmesi makuldür. Bu durumda, yerel mahkemelerin başvuranların söz konusu mahkeme harçlarını ödeyebilme koşullarına ilişkin bireysel bir değerlendirme yürütmediği görülmektedir.

44. Bununla birlikte, gerçek kişiler olan başvuranlar hakkında yerel mahkemeler, başvuranlarca sunulan belgeleri ikna edici bulmayarak daha fazla gerekçe sunmadan taleplerini reddetmiştir. Yargıtay da bu kararı onamış ve destekleyici belgelerin asıl belgeler olmadıklarını eklemiştir. Mahkeme, delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesinin ikincillik ilkesi gereği yerel mahkemelerin yetki alanında olduğunu yineler. Dolayısıyla, Mahkeme'nin başvuranlar tarafından sunulan belgelerin başvuranların söz konusu mahkeme harçlarını ödemekten muaf tutulmalarına karar verilmesi için yeterli veya ikna edici olduklarına hükmetmesi uygun düşmeyecektir. Sonuç olarak, Mahkeme, söz konusu dönemde başvuranların mal varlıklarının ihtiyati tedbir kararı altında olduğunu, bu sebeple yerel mahkemelerin verilen durumda destekleyici belgelerin hangi açıdan ikna edici olmadıklarını açıklayabilecek durumda olduklarını kaydeder.

45. Mahkeme, başvuran şirketler hakkında, yerel mahkemelerin muafiyet taleplerini yeterince detaylı bir değerlendirme yapmadan sadece iç hukukta ticari tüzel kişiliklere adli yardıma ilişkin bir hüküm bulunmadığına atıfta bulunarak reddettiklerini gözlemlemektedir. Diğer bir deyişle, yerel mahkemeler iç hukukta adli yardıma dair bir hükmün olmayışını, ticari amaçları olan bütün tüzel kişilere uygulanacak mahkeme harçlarından muafiyet konusunda ayırım gözetmeksizin bir kısıtlama olarak ele almışlardır. Fakat Mahkeme hâlihazırda mahkeme harçlarından muafiyete ilişkin genel bir yasağın Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi yönünden bir sorun teşkil edeceğine hükmetmiştir (bk. *Paykar Yev Haghtanak Ltd*, yukarıda anılan, § 49).

46. Son olarak, Mahkeme, Sözleşme ve Protokollerde tanımlanan hak ve özgürlükleri sağlamanın asıl olarak Sözleşmeci Devletlerin sorumluluğunda olduğunu ve Mahkeme'nin Sözleşme'de ortaya konan denetleyici mekanizmalarda esasen ikincillik rolü olduğunu tekrar eder. Bu durum, yerel

makamları ve mahkemeleri, iç hukuku Sözleşme’yi uygulayabilecek bir şekilde yorumlamak ve uygulamak yükümlülüğü altına sokmaktadır (bk. *Grzęda / Polonya* [BD], no. 43572/18, § 324, 15 Mart 2022). Başvuranların itirazlarının Sözleşme tarafından güvence altına alınan “haklar ve özgürlükler”e ilişkin olduğu durumlarda ikincilik ilkesinin sonucu olarak, mahkemelerin söz konusu itirazları titizlik ve dikkatle incelemeleri gerekmektedir (bk. *Wagner ve J.M.W.L. / Lüksemburg*, no. 76240/01, § 96, 28 Haziran 2017). Mahkeme somut davada, Yargıtay’ın başvuruların muafiyet taleplerini incelerken başvuruların Sözleşmeyi temel alan argümanına, özellikle aşırı mahkeme harçlarına ilişkin Mahkeme’nin *Kreuz* (yukarıda anılan) kararını açık bir dayanak olarak göstermelerine yönelik değerlendirme yapmamasına önem atfetmektedir (bk. yukarıda 11 paragraf).

47. Bu sebeple, Mahkeme, Devletin bir yanda yargılama masraflarını geri alma konusundaki çıkarı ile diğer yanda başvuruların taleplerinin mahkemeler tarafından incelenmesine ilişkin çıkarları arasında adil bir denge kuramadığı kanısındadır.

Dolayısıyla, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME’NİN 6 § 1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ HAKKINDAKİ DİĞER İDDİALAR

48. Başvuranlar ilaveten, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi ile bağlantılı olarak 14. madde kapsamında böylesine orantısız ve aşırı mahkeme harçları yüklenmesinin -aksi bir durumda bankaya yüklenmeyecek olan- başvuruların mahkemeye erişim haklarına yönelik ayrımcı bir ihlal teşkil ettiği hususunda şikâyetle bulunmuşlardır. Son olarak, başvurular Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi kapsamında Yargıtay’ın 18 Aralık 2014 tarihli kararının başta Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun kararı olmak üzere iç hukuk içtihadına ilişkin temel argümanları ele almaması sebebiyle yeterince gerekçelendirilmediğini beyan etmişlerdir (E.2010/10-550, K.2010/561).

49. Mahkeme, bu şikâyetlerin yalnızca Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği kanısındadır. Ayrıca Mahkeme bu şikâyetlerin başvuranların 6 § 1 madde kapsamındaki asıl şikâyetleri ile bağlantılı olduğunu ve bu sebeple kabul edilebilir beyan edilmesi gerektiğini düşünmektedir. 47 paragraftaki bulguları ışığında Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki diğer şikâyetleri ayrı ayrı incelemeye yer olmadığı görüşündedir.

IV. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

50. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme veya Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

51. Başvuranların her biri, 10.000 avro manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

52. Hükümet bu taleplere aşırı oldukları gerekçesiyle itiraz etmiştir.

53. Mahkeme, somut davada olduğu gibi, bir şahsın Sözleşme'nin 6. maddesinin gerekliliklerine yönelik bir ihlal teşkil eden yargılamaların mağduru olduğu durumlarda, talep ederse ilke olarak ihlali telafi edecek uygun bir yol açısından yeniden yargılanma veya davayı yeniden açma imkanının bulunduğu kanısındadır (bk. *Cudak / Litvanya* [BD], no. 15869/02, § 79, AİHM 2010, ve atıfta bulunulan diğer kararlar).

54. Dolayısıyla Mahkeme mevcut davanın koşullarında, ihlal tespitin tek başına yeterli adil tazmin teşkil ettiğine karar vermiş ve bu başlık altında herhangi bir tazminata hükmetmemiştir (bk. *Sace Elektrik Ticaret ve Sanayi A.Ş.*, yukarıda anılan, § 39).

B. Masraflar ve giderler

55. Başvuranlar posta giderleri için herhangi bir belge sunmaksızın 500 Türk lirası (TL) ve Mahkeme nezdindeki yasal temsililerine ilişkin masraf ve giderler açısından 18.000 TL talep etmişlerdir. Başvuranlar ikinci taleplerini desteklemek amacıyla, Barolar Birliğinin saatlik ücret tarifesine dayanarak kendileri ve temsilcileri arasındaki sözlü anlaşmaya atıfta bulunmuşlardır.

56. Hükümet, bu taleplere itiraz etmiştir.

57. Mahkemenin içtihadına göre, bir başvuran, ancak masraf ve giderlerin gerçekten ve zorunlu olarak yapıldığını ve miktar olarak makul olduğunu gösterebiliyorsa, bunların geri ödenmesi hakkına sahiptir. Mahkeme mevcut davada, elinde bulunan belgeleri ve yukarıda belirtilen kriterleri dikkate alarak, başvuranların sadece Barolar Birliğinin cret tarifesine atıfta bulunduğunu ve herhangi bir destekleyici belge ibraz etmediğini kaydetmektedir. Mahkeme, bu şartlar altında ve Mahkeme İ Tüzüğü’nün 60 řř 2 ve 3 maddesinde belirtilen şartları dikkate alarak Mahkeme önünde oluşan masraf ve giderlere ilişkin olarak başvuranlara herhangi bir meblağın ödenmemesine karar vermiştir (bk. *inter alia*, *Hasan Döner / Türkiye*, no. 53546/99, řř 59-61, 20 Kasım 2007, ve *Yılmaz Yıldız ve Diğerleri / Türkiye*, no. 4524/06, ř 57, 14 Ekim 2014).

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OYBİRLİğİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna;
2. Aşırı mahkeme harçları sebebiyle mahkemeye erişim hakkına ilişkin Sözleşme’nin 6 ř 1 maddesinin ihlal edildiğine;
3. Başvuranların Sözleşme’nin 6 ř 1 maddesi kapsamındaki diğer şikâyetlerini ayrıca incelemeye yer olmadığına;

4. İhlal tespitinin, kendi başına, başvuranların uğradığı manevi zarar açısından yeterli adil tazmin teşkil ettiğine;
5. Başvuranların adil tazmine ilişkin diğer taleplerinin reddedilmesine *karar vermiştir*.

İşbu karar İngilizce dilinde tanzim edilmiş olup; Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 3 Mayıs 2022 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Jon Fridrik Kjølbro
Başkan

NALBANT VE DİĞERLERİ / TÜRKiYE KARARI

Ek

Başvuranın adı	Doğum/Kayıt Yılı	İkamet yeri
Enver Nalbant	1940	İstanbul
Ağaçkakan İnşaat Turizm San. ve Tic. A.Ş.	1996	İstanbul
Ağaçkakan Yatırım Organizasyonu ve Danışmanlığı Tic. Ltd. Şti.	1989	İstanbul
Duruhan Yatırım Organizasyon Danışmanlık ve Turizm Tic. A.Ş.	1996	İstanbul
Elif Döne Nalbant Okyay	1970	İstanbul
Fatma Müberra Rizo	1964	İstanbul
Vladko Rizo	1955	İstanbul
Ahmet Sabri Uluğ	1967	İstanbul